

Серце матері (румунська народна казка)

Автор Невідомий

Серед високих гір стояла невелика фортеця. Там, у маленькому будиночку, жила колись одна вдова: чоловік її, як це часто буває серед мешканців фортець, загинув на війні.

У тієї вдови було двоє дітей: хлопчик і дівчинка. Хлопчика звали Войнічел, а дівчинку – Гарнікуца, тобто Хоробрий і Працьовита.

Жили вони дуже бідно. І радісно вдові було лише тоді, коли вона дивилася на своїх дітей.

Одного разу до фортеці в'їхала карета. Такої карети ще ніхто тут не бачив – оздоблена золотом, коштовним камінням, а в запрягу витанцьовувало дванадцять чорних коней-скакунів, самі як вогонь, збруя на конях срібна, у гриву вплетені стрічки та жовте пір'я. Слідом за каретою верхи їхала юрба слуг. Усі озброєні до зубів, у поволочених кольчугах.

У передку карети сидів бородатий кучер у гаптованій золотом парчевій лівреї, а в самій кареті, розвалившись на подушках, сиділа пані. Була вона стара, огрядна, злими очима зиркала на зустрічних людей.

Карета проїхала через подвір'я фортеці до вдовиного будиночка.

Діти саме бавилися в садочку, а мати з заклечаного ґанку стежила за їхньою грою та шила їм сорочки. Пані пихато звернулася до матері:

– Я – Богація! Я – наймогутніша королева! Мої багатства – неміряні, моїх слуг – не злічити!..– Потім уже м'яко, вдавано улесливо:

– Я чула про твоїх дітей. Знаю, які вони добрі та слухняні, і приїхала сюди, щоб ти віддала їх мені... Разом з ними будеш щасливою й ти!

Мати серцем відчула небезпеку, схопила дітей на руки, пригорнула до себе й відповіла:

– Не віддам я їх тобі! Багатство твоє здобуде грабунками та війнами... Ніякого щастя в такому багатстві нема. Воно приносить тільки горе. Моє щастя – це моя праця та мої діти. Іди геть звідси, Богаціє, іди, ти нам не потрібна!

– Слухай мене, бо погано буде! – заскреготіла Богація зубами. І тут же лагідно, медовим голосом додала:– Я хочу зробити з твого сина ватажка витязів. Він воюватиме проти моїх ворогів, охоронятиме рабів моїх та добуватиме дедалі більше для мене скарбів! Він здобуде собі славу! А дочку твою я повезу до себе, щоб вона жила поруч зі мною в моєму золотому палаці!

Мати ще міцніше пригорнула дітей до себе і, гнівна та безстрашна, вказала пальцем на дорогу, що вела з фортеці.

Пані розгнівалася, обличчя її почорніло й перекошилося від люті. Вона вихопила з

кишені шовкову хустку махнула нею перед материним обличчям. Від хустки повіяло отруйним запахом – мати знепритомніла.

Воїни в золотих кольчугах накинулись на неї, вирвали з її рук дітей, і карета вмить зникла з фортеці.

Опритомніла бідолашна мати і не знайшла своїх дітей. Від жаху та горя мати не знала, що їй робити, і заплакала.

Але слізьми горю не зарадиш, дітей треба рятувати. З ціпком у руках і з торбиною за плечима пішла вона в далеку важку дорогу. Всіх зустрічних розпитувала про своїх дітей, але їх ніхто не бачив.

А мати йшла і йшла, все далі й далі – широкими полями, густими лісами, переходила бродом великі ріки...

У дорозі матір захопила зима. Люди й звірі припинили й поховалися. Тільки мати все йшла і йшла...

Якось опівночі підійшла вона до підніжжя стрімкої, мов стіна, гори, та такої високої, що вершина її ледве виднілася серед чорних хмар. Мати видиралась на покриті кригою скелі, обривалась і знову, чіпляючись скривавленими руками за виступи та тріщини, піднімалась все вище й вище. Раптом мати побачила вгорі на стрімкій скелі величезного беркута. Він погрозово змахнув крилами, але мати не злякалась.

– Беркуте, беркуте, чи не знаєш ти, де палаци Богації?

– Кру!.. Кру!.. – закричав у відповідь беркут і вдарив дзьобом у скелю. – Я знаю, де палаци Богації! І дорогу туди знаю! Але я – Холод! Я не покажу тобі дороги, поки ти не віддаси мені чудових золотистих кіс, якими я прикрию свою голову й тіло!..

Мати, не задумуючись, розплела свої розкішні шовкові коси й простягла хижому птахові:

– Візьми мої коси! Тільки покажи дорогу!..

Беркут закутався в коси, витягнув крило вбік і хрипко закаркав:

– Он там, далеко-далеко, темний ліс. За ним дорога, яка приведе тебе до палаців Богації. Але ліс той безмежний, густий, як віник, а в ньому повно диких звірів. Тобі не вдасться пробратися через нього!...

Беркут ще не закінчив каркати, а вдова вже пішла в дорогу. З неймовірними труднощами перебралася вона через обледенілу гору, провалювалася в снігові замети, вибиралася з них і все йшла і йшла вперед, поки опівдні не потрапила в дрімучий ліс.

Праліс був такий густий, що мати: ледве пробиралася між деревами та колючими чагарниками, які шматували одяг і рвали тіло.

Мати була вкрай стомлена і виснажена, а в очах її світився такий сум, що навіть хижі звірі не наважувалися чіпати її. Та ось вискочив здоровенний сірий вовк і закричав:

– Що тобі тут треба, жінко, і як ти посміла зайти в мої володіння? Бідолашна мати зупинилася перед сірим вовком і заплакала:

– Вовче, володарю лісу! Я ніколи б не наважилася зайти в твої володіння, коли б королева Богація не вкрала моїх дітей... Вибач мені і скажи, будь ласка, куди йти, щоб

потрапити до її палаців? Вовк, ошкірившись, вислухав матір, а потім завив:

- Ти повинна віддати мені свої білі зуби, бо я-Голод! Я вічно голодний, а мої зуби вже затупилися! Тільки тоді я покажу тобі, куди поїхала Богація!

Мати віддала вовкові свої білі, мов перламутр, зуби.

- Ось тобі мої зуби, вовче! Тільки скажи, куди мені йти?

- Он туди! - показав вовк.- Бачиш піски, що сяють під сонцем? Тільки ти ніколи туди не дійдеш! Ніколи! Чуєш?

Та мати вже діє слухала його. Вона поспішала в синю далечінь. Ішла довго-довго. Та ось, нарешті, дійшла до сипучих пісків, що сяяли під сонцем. Ноги її глибоко вгрузали в пісок, спека обпалювала тіло. Мучила спрага. І ніде жодної краплини води.

Господаркою цього краю була велика жаба із зеленою зморщеною шкірою та вибалушеними, наче блюдця, очима.

Мати попросила жабу, щоб та показала дорогу до палацу Богації. Жаба пильно подивилася на неї своїми банькуватими очима, і заквакала:

- Знай, жінко, що я - Спрага. Я скажу, куди треба йти, але тільки тоді, коли ти віддаси мені свої рожеві нігті. Я ритиму ними пісок, щоб знайти воду!

Не промовила мати ні слова. Мовчки віддала жабі свої нігті й пішла туди, куди вона сказала...

Довго ще мати ходила, багато зазнала страждань та мук і раптом, перед заходом сонця, помітила на вершині сірої стрімкої скелі золотий палац. Склею обмивала каламутна й чорна, немов глибока ніч, вода. Палац був прекрасний. Але наскільки він гарний, настільки ж ядуче повітря висіло над ним... Мати згадала, що саме таким запахом віяло й від хустки, якою махнула їй в обличчя Богація...

Отже, це і є палац Богації.

Над каламутною водою перекинувся перловий міст, з'єднуючи берег з палацом. І мати пішла тим мостом. Серце її повнилося радісними надіями. Ослабленими руками вона постукала в єдині великі ворота, які вели в палац. Але ніхто їй не відповів. Мати ще раз постукала. Потім стукала ще й ще... Тільки тоді, коли на небі зійшов місяць, ворота відчинилися. І побачила мати на порозі палацу привида.

- Це був сторож - напівлюдина, напівсобака. У нього крила, як у кажана, волосся та борода - немов з колючого бур'яну, а зуби в роті - сталеві.

Не злякалася мати потвори-сторожа, впала перед ним на коліна:

- Скажи, будь ласка, де мої діти? Пожаль мені, скажи!

- Ха-ха-ха! - зайшовся сторож сміхом.- Пожальти, кажеш? А чи знаєш ти, жінко, що я - Безжалісний?! Я - сторож Богації, сторож усіх її багатств. Діти твої тут. Тут і інші викрадені діти. Але я тебе не пожалію!..

Мати, плачучи, впала на коліна, благала сторожа, надіючись якимось пом'якшити його серце. А він лише глумився із щирих материнських сліз.

- Саме тепер,- сказав він,- через кілька днів твоєму синові Войничелу виповниться стільки років, що його можна посилати на війну! Він служитиме нашій королеві. Він здобуде для неї нові багатства, а сам загине. Зрозуміла? Загине на полі бою!

- Загине? Мій Войнічел загине? - заламала мати з горя руки.- А моя дівчинка Гарнікуца? Що станеться з нею?

Вона в золотих покоях королеви. Разом з іншими викраденими рабнями вона тче полотно, щоб збільшувати багатства королеви.

Два дні й дві ночі плакала мати, благаючи Безжалісного. З її сліз біля палацу утворився ясний та чистий струмок, і води його потекли вниз. На третій день, коли Войнічела разом з іншими хлопцями мали посилати на війну, сторож відчинив мідні ворота й сказав матері:

- Королева передала, що вона згодна відкласти похід хлопців на війну, якщо ти віддаси їй своє материнське серце.

- Віддам! - прошепотіла мати.- Тільки щоб мій син не йшов на війну грабувати людей...- Вона вирвала серце з грудей і віддала його.

Сторож дико зареготав, задоволений, що вдалося обманути жінку: вирване серце не рятувало сина від походу. Сторож схопив серце матері й поніс його Богації. Королева на радощах звеліла кинути серце до інших скарбів.

А вимучене серце, сповнене великою материнською любов'ю, стало так гаряче гріти, що від його тепла розтопилися всі кайдани невільників і розвіявся отруйний запах. З відімкнутих темниць вийшли хлопці й дівчата. Вільні й радісні, вони збиралися в розкішних садках.

Побачивши це, королева перелякалася й разом із своїми прислужниками сховалася в потаємному підземеллі.

На місці, де мати вирвала своє серце, виріс величезний кущ троянд, усіяний прекрасними квітами. Попід кущем тік струмок материнських сліз. Тут і зустрілися Войнічел та Гарнікуца. Відколи вони були в палаці, то так і не бачили одне одного. Тепер вони не могли наговоритися, розповідаючи про себе та згадуючи матір... Брат і сестра так і заснули біля куща, думаючи про матір.

Схилившись над головами Войнічела й Гарнікуци, трояндовий кущ пестив їхні обличчя й ніжно шелестів. Той шелест перетворювався в хвилюючі слова, що лилися у вуха братові й сестрі.

І діти проснулися. Войнічел заграв на ріжок і всім, хто підходив на цей клич, розповідав про те, що почув від троянд.

Запалені справедливим гнівом, викрадені сини озброїлися мечами, що готувала для них Богація, й зайшли в палац. Хлопці знищили королеву. Безжалісного та усіх її прислужників і вщент зруйнували все королівство Богації. На місці золотого палацу виникла родюча земля.

Потім Войнічел із побратимами пішов у наступ проти Холоду, Голоду й Спраги. Водночас хлопці шукали живої води, щоб повернути життя матері.

У довгих походах і в тяжкій боротьбі вони знайшли всіх потвор і знищили їх. Не знайшли тільки живої води. Тому, незважаючи на перемогу над злом, люди були похмурі й невдоволені.

Тим часом трояндовий кущ перемінив свої квіти на червоні плоди, що падали з

гнучких гілок у ясний та чистий, як сльоза, струмок, і хвилі несли трояндове насіння по всіх усюдах світу.

Войнічел з Гарнікуцою стояли біля рідного куща і в шелесті його чули слова матері:

- Не журіться, діти мої! Жива вода - у ваших вчинках, у ваших діях. Моє серце більше не стікає кров'ю, бо ви живете в мирі, бо зникли Холод, Голод і Спрага. Працюйте, діти мої, будуйте прекрасну і сильну фортецю. Укріплюйте її з року в рік. Спільно живіть у цій фортеці, у мирі й достатку!..

Знову заграв ріжок Войнічела. Брат і сестра розповіли людям те, що почули. І люди громадою взялися будувати нову фортецю.

Трояндовий кущ, що виріс із серця матері, опинився в центрі нової фортеці, спорудженої чесною працею. Діти, визволені з рабства любов'ю матері, завжди укріплювали свою фортецю й досі живуть щасливо.